

O POJMU DRUŽINSKIH MEJA

Beatrice WOOD & Moshe TALMON: Family Boundaries in Transition: A Search for Alternatives

Family Process 22 1983, št. 3, str. 347-357.

Avtorja članka poskušata osvetliti koncept družinskih meja (Munichin) ter dopolniti osnovno definicijo s koncepti socialnih sistemov, ki so bolj nevtralni v odnosu na patologijo. Strukturalna družinska terapija in teorija se osredotoča na strukturo družine zato, da lahko oceni delovanje družine in načrtuje strategijo obravnave. Družinska struktura je definirana kot "neviden sklop funkcionalnih zahtev, ki urejajo vzorce medosebnega delovanja družinskih članov". Družinski sistem je razdeljen v podsisteme, ki jih sestavljajo posamezni člani družine, dvojice (mož-žena, mati-otrok) ali več članov (otroci, starši) Izraz "meje" pomeni pravila podsystemov, ki določajo, kdo kje in kdaj sodeluje.

Koncept meja je opredeljen z dveh vidikov: fizični pomen meja področja vključuje področje "bližine", logični pa koncept vloge oz. "generacijske hierarhije". Meje bližine se odražajo na šestih področjih, ki si jih lahko družinski člani delijo ali ki se lahko pokrivajo: 1. Časovni stik - količina in način preživetega časa skupaj, 2. Osební prostor - prostor, ki obkriža in vključuje telo, telesna bližina družinskih članov, ki je običajno ne dovoljujemo drugim, 3. Čustveni prostor - kvaliteta in kvantiteta čustev med člani sta močni determinanti družinskih vezi, 4. Prostor za informacije - niz dejstev o posamezniku: njegove misli, čustva, mnenja, biografski podatki in vedenje, 5. Prostor za pogovor - zasebni pogovori med nekaterimi družinskimi člani, 6. Prostor za odločitve - družine se razlikujejo po tem, kako sprejemajo odločitve: posamezni člani, podsistemi ali celotna družina skupaj.

"Generacijska hierarhija" je lahko opredeljena kot sklop vedenjskih vzorcev, ki veljajo za starše (v primerjavi s sklopom vzorcev, veljavnih za otroke) in na osnovi katerih naj bi starši skrbeli za svoje otroke. Ko otroci prevzamejo vlogo staršev svojih staršev, je generacijska hierarhija "postavljena na glavo". Ko starši delujejo kot vrstniki svojih otrok ali ko navzkrižne generacijske zveze med starši in otroki obstajajo in če so te zveze uperjene zoper enega od staršev (koalicija), se generacijska hierarhija podre. Ko se ti vzorci pojavljajo v ekstremnih oblikah, družina odstopa od družbeno veljavnih norm.

V drugem delu članka je podan prikaz procesa reorganizacije meja v družinah v prehodnih obdobjih. Družina je v prehodnem obdobju takrat, ko vstopi v sistem novi član ali ko nek član družine odide iz njega. Včasih so prehodna obdobja v družini le simbolična in odražajo prehod v naslednjo fazo življenjskega cilja brez hujših sprememb; včasih pa pomenijo fizično spremembo družinske strukture (rojstvo otroka, odhod otroka na šolanje v drug kraj). Prehodna obdobja lahko pomenijo popolno ločitev enega od družinskih članov (smrt) ali delno (razveza). Prehodna obdobja v družini so pogosto stresna za celotni sistem. Študije so pokazale, da sta najbolj stresna dogodka v družini smrt enega od članov ali razveza zakoncev. Takšni stresni dogodki prisilijo družino, da spremeni vzorce medosebnega delovanja in se prilagodi novim okoliščinam. Včasih družina odgovori na stresne dogodke tako, da se krčevito oprijema starih vlog, ki ne dopuščajo sprememb v sistemu. V prvem primeru so dane možnosti za rast družine; v drugem pa možnosti za razvoj patoloških pojavov v družinskem sistemu. Preoblikovanje meja ali reorganizacija bližine in hierarhije je odločilen del procesa prilagoditve na stresne dogodke v prehodnih obdobjih.

Družina se mora prilagajati na spremembe, ko družinski člani prehajajo skozi razvojna obdobja družinskega cikla. Meje (ali "pravila" bližine in hierarhije) morajo biti dovolj jasne, da zaščitijo področje posameznikov in družinskega pod-sistema, pa tudi dovolj fleksibilne, da omogočijo spremembo in rast. Bližina in hierarhična struktura, ki ohranja mater tesno povezano z otrokom se mora spremeniti. Tako omogoči ločitev, ko otrok odraste.

Pomembno je torej, da razlikujemo med prehodnimi težavami družine ali težavami, ki vodijo k patološkim pojavom v družini, ali da vemo, kdaj se hierarhija lahko ponovno vzpostavi in kdaj pomeni pretirana bližina prilagajanje družine in kdaj disfunkcijo družine. Razvezana ali enostazševska družina lahko prav dobro deluje z neobičajnimi vzorci bližine in hierarhije. Mora pa ohranjati ravnovesje med potrebami družine in razvojnimi potrebami otrok. V družinah z otroki adolescenti pogosto opažajo otroke, ki "hitreje odrasčajo". Ti otroci se začasno zaposlijo, da si družina finančno opomore, skrbijo za mlajše brate in sestre itd. Čeprav ti otroci prevzemajo vlogo staršev, je sprememba v sistemu običajno le prehodna, če je otrok zmožen razvijati značilne stike z vrstniki in se individualizirati starosti primerno.

Pomembno je torej, da družina vzpostavi jasno generacijsko črto. Čeprav so starši podskupina v družini kot celoti, se njihova vloga razlikuje z njihovo generacijo. Ko so meje jasne, je lahko "igranje" vlog primerno in razburljivo in ne vodi v patološke pojave.